

10. Олешко А.А. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку України / А. Олешко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — №10(137). — С. 39—42.

11. Поддєрьогін А.М. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України / А.М. Поддєрьогін, А.В.Корнилюк // Фінанси України. — 2009. — №11. — С. 94—100.

12. Купчак П.М. Харчова промисловість України в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів: монографія / за ред. д.е.н., проф. Дейнеко Л.В. — К.: Рада по вивч.прод.сил України. НАН України, 2009. — С. 120.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2013

УДК 338.433: 664.7

Гринчук Т. П., аспірантка,
Вінницький національний аграрний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Анотація. У статті обґрунтовано значення сучасного зерновиробництва, здійснено порівняння тенденцій виробництва зерна у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області і України в цілому. Проаналізовано сучасну динаміку врожайності зернових і зернобобових культур і виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами Вінниччини і України. Виявлено основні фактори, які впливають на розвиток зернового господарства.

Ключові слова: виробництво зерна, сільськогосподарське підприємство, посівні площі, урожайність, валовий збір, ресурсний потенціал.

Вступ. Зернова галузь в Україні завжди була і залишається провідною в аграрній сфері. Рівень розвитку виробництва зерна є одним із найважливіших показників стану економіки країни. Він безпосередньо впливає на матеріальний добробут населення, є об'єктом зовнішньої торгівлі та визначальним фактором у продовольчій безпеці країни. Зерно є цінним і незамінним кормом у тваринницькій галузі, сировиною для виготовлення спирту, медичних препаратів, крохмалю, паперу, інших цінних видів продукції, тому потреби в зерні постійно зростають.

Вінницька область має сприятливі для вирощування зернових культур природно-економічні умови, але розміщення цих культур потребує вдосконалення та здійснення певних заходів щодо нарощування ресурсного потенціалу зерновиробництва на основі вивчення тенденцій розвитку вітчизняного зерновиробництва.

Постановка задачі. Питанням ефективності функціонування підприємств зернового господарства в Україні присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як Білик Ю. Д., Бойко В. І., Гайдук Т. Г., Касьянова Н. Л., Кобут І. В., Кучер М. І., Лобас М. Г., Лукінов І. І., Макаренко П. М., Малік М. Й., Мармуль Л. О., Мацибора В. І., Ніколаєва З. П., Саблук П. Т., Сайко В. Ф., Ситник В. П., Худолій Л. М., Шпичак О. М., Щур М. І. та інші. У роботах зазначених авторів значна увага приділяється таким проблемам, як підвищення економічної ефективності виробництва, заготівлі і переробки зерна, ціноутворення, формування й функціонування ринків зерна та продуктів його переробки тощо. Однак, незважаючи на різноманітні підходи до висвітлення цієї проблематики в наукових працях, питання, пов'язані із сучасними тенденціями розвитку зерновиробництва, лишаються не достатньо вивченими.

У контексті сучасної економічної парадигми потребують уточнення методичні підходи до визначення зазначених тенденцій у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області, а також питання щодо визначення місця цих підприємств серед інших підприємств України та щодо виокремлення факторів, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток зернового господарства.

Результати. Зернове господарство сільськогосподарських підприємств Вінницької області, як і України в цілому, розвивається на основі інтенсифікації, що забезпечує збільшення виробництва зерна переважно за рахунок підвищення врожайності зернових культур. Показниками, які характеризують розвиток зерновиробництва, слугують динаміка посівних площ і їх структура, підвищення врожайності зернових культур, збільшення валового збору зерна та вдосконалення структури зернового виробництва.

Протягом останніх років посівні площі зернових в Україні коливалися в межах 15—16 млн га, що вважалось оптимальним розміром посівних площ під зерновими. Майже стабільними залишалися протягом 2009—2012 рр. у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області посівні площі зернових і зернобобових культур (табл. 1).

Таблиця 1

ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА В УКРАЇНІ*

Роки	Зібрана площа, тис. га		Урожайність, ц/га		Валовий збір, тис. т		Питома вага сільськогосподарських підприємств області у виробництві зернових, %
	Україна	область	Україна	область	Україна	область	
2009	15469,7	707,2	29,8	37,6	46028,3	2659,4	5,8
2010	14575,7	713,1	26,9	37,1	39270,9	2645,9	6,7
2011	15321,3	733,4	37	49,7	56746,8	3645,1	6,1
2012	14792,1	701,8	31,2	43,6	46216,2	3060,3	6,0

* Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики Вінницької області.

Сільськогосподарські підприємства Вінниччини забезпечують 5,8—6,7 % виробництва зерна в Україні. Дослідженням встановлено, що у зерновому господарстві спостерігаються значні зміни у структурі посівних площ. Так, протягом 2009—2012 рр. значно зросла частка посівних площ кукурудзи на зерно при одночасному скороченні посівних площ всіх інших зернових і зернобобових культур. У більшості районів України, в тому числі у Вінницькій області, врожайність кукурудзи значно перевищує інші зернофуражні культури. Вирощування кукурудзи в сприятливих регіонах країни є основою створення зон гарантованого виробництва зерна.

Частка озимої пшениці у 2012 р. залишається на досить високому рівні — 35,8 % площі зернових і зернобобових культур в Україні та 42,7 % площі зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області. Високоякісне зерно озимої пшениці становить основу продовольчого фонду країни.

За розмірами посівних площ третє місце після кукурудзи на зерно займає ячмінь. За поживністю ячмінь займає друге місце після кукурудзи, а за вмістом перетравного протеїну перевищує її. Але у 2012 році порівняно з 2009 р. площі посіву ярого ячменю в сільськогосподарських підприємствах як Вінницької області, так і в Україні в цілому скоротились більше, ніж на 100 тис. га.

Завдяки родючості ґрунту, сприятливим погодним умовам, вчасно внесеним і в достатній кількості мінеральних і органічних добрив, урожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області перевищує середній рівень цього показника в Україні (рис. 1). У найсприятливіші роки мало місце перевищення середньосвітового рівня врожайності. У зв'язку з низькою врожайністю зернових і зернобобових культур в Україні у 2010 р. частка виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області у зерновиробництві України збільшилась з 5,8 до 6,7 %.

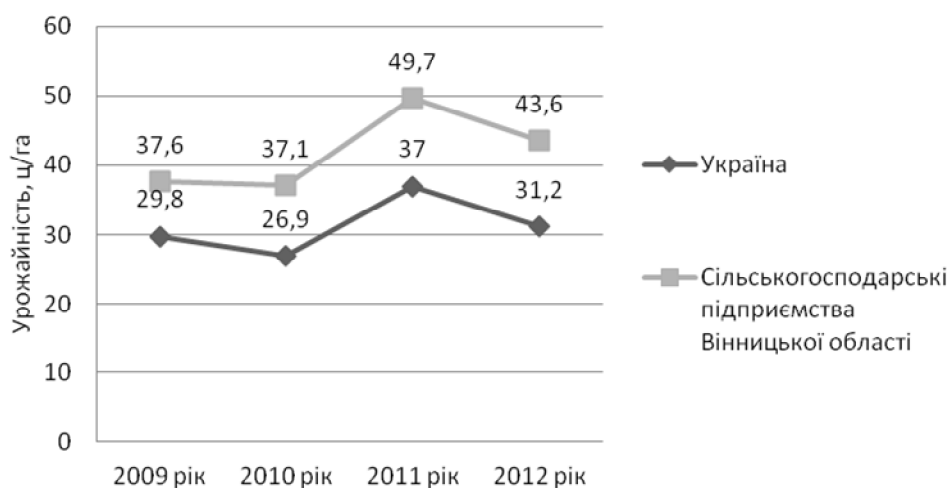

Рис. 1. Динаміка середньої врожайності зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області та в Україні за 2009–2012 рр.

Динаміка виробництва зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області та в Україні за 2009—2012 рр., яку подано на рис. 2, свідчить, що виробництво зерна в Україні та у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області розвивалось однаковими темпами. У 2010 р. валовий збір зерна скоротився, що зумовлено зменшенням урожайності навіть при зростанні площі збирання зернових культур у Вінницькій області на 5,9 тис. га. Зазнало спаду виробництва зернове господарство України та сільськогосподарських підприємств Вінницької області і у 2012 р. із-за зменшення площі збирання та урожайності зернових культур.

Лібералізація цін і правова невизначеність, несформована інфраструктура ринку вплинули на скорочення обсягів переробки зерна. Проблему незбалансованості політики ціноутворення та порушення паритету цін протягом тривалого часу частково вирішено шляхом впровадження системи заставних цін (цін підтримки), тобто таких гарантованих державою цін, які б відшкодовували середньогалузеві нормативні витрати та забезпечували мінімальний прибуток, достатній для відтворення виробництва.

Надмірно зношеним і технологічно застарілим залишається устаткування сільськогосподарських підприємств. Із-за відсутності можливості забезпечення відповідної матеріально-технічної бази господарства втрачатимуть значні посіви зернових культур, зерно в процесі його збирання, транспортування, зберігання та переробки.

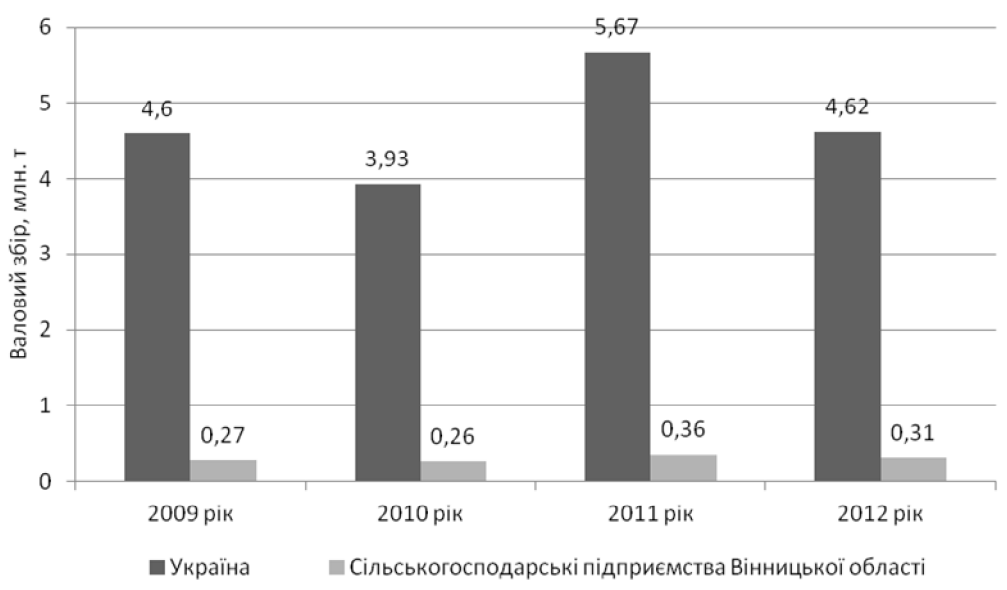

Рис. 2. Динаміка виробництва зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області та в Україні за 2009–2012 рр.

Як відомо, ще з кінця ХХ ст. вітчизняне сільськогосподарське машинобудування практично припинило виробництво устаткування для зернопродуктового підкомплексу, не впроваджує стратегічно важливих технічних розробок і нових технологій зерновиробництва окрім локальних дослідно-конструкторських робіт у дослідницьких інститутах. Разом із тим, в Україні стали з'являтися фірми, які освоюють зарубіжні технологічні досягнення при реконструкції та новому будівництві. Відсутньою є можливість за короткий період силами вітчизняних інженерів створити і освоїти виробництво устаткування за параметрами, які є співставними із зарубіжними аналогами. Тому розв'язання проблеми технологічної модернізації зернопродуктового підкомплексу полягає у прискореному відтворенні на українських заводах устаткування західних фірм. Стратегічно важливими є науково-технологічні розробки підприємств із власним енергозабезпеченням, включаючи моторне біологічне паливо з олії насіння (типу біотит), біогаз із органіки, рослинних залишків, джерела тепла й електрики на базі використання сонячної енергії тощо. Ці заходи дадуть змогу поліпшити рівень розвитку виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами та й поліпшити економіку зерно продуктового підкомплексу в цілому [4, с. 120].

Одним із визначальних факторів щодо впливу на врожайність є також зменшення кількості внесених добрив і витрат на гектар посіву, погіршення забезпечення хімічними засобами. Відтворення природної родючості ґрунтів є однією із головних умов одержання більшого обсягу продукції завдяки збільшенню врожайності зернових культур.

Внаслідок погіршення сортового складу, порушення вимог технологій та інших прорахунків вирощування відбувається зниження якості зерна. За останні роки значно зменшилась заготівля зерна сильних сортів пшениць, цінних пшениць, знизився вміст клейковини, що, в свою чергу, негативно вплинуло на розвиток макаронної та хлібопекарської галузей [3, с. 14].

Для прийняття ефективних управлінських рішень щодо розвитку виробництва зерна керівники і фахівці сільськогосподарських підприємств повинні мати певний досвід, постійно володіти ринковою інформацією, освоювати зразки техніки нового покоління.

Висновки. Поступове удосконалення структури посівних площ з урахуванням регіональних особливостей і здійснення заходів щодо нарощування ресурсного потенціалу зернового виробництва забезпечить суттєве підвищення урожайності зернових культур. У розвитку виробництва провідних зернових культур озимої пшениці, кукурудзи і ячменю, найважливішими чинниками є рівень забезпеченості посівів добривами і високопродуктивним сортовим насінням, а також технічні можливості проведення в оптимальні терміни всіх технологічних операцій з їхнього вирощування і збирання [2, с. 128].

Високу врожайність зернових культур також можна забезпечити завдяки використанню сучасних інноваційних і ресурсозберігаючих технологій, інноваційних підходів щодо обробки ґрунту та вирощування сільськогосподарських культур, а для цього необхідна підготовка та перепідготовка кадрів та інформаційного забезпечення. Також необхідно здійснити ряд заходів щодо регулювання цін на ринку, щоб виробники зерна могли повноцінно і ефективно працювати. Важливу роль для підтримки українського зерна на конкурентоспроможному рівні, повинна відігравати держава. Державне регулювання експортно-імпортних операцій із зерном та постійна підтримка виробників зерна сприятиме підвищенню ефективності зернового господарства в країні і, зокрема, прибутковості сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання.

Література

1. Дані Головного управління статистики у Вінницькій області — www.vn.ukrstat.ua
2. Економіка сільського господарства: навчальний посібник для студентів вузів / За ред. В. К. Збарського, В. І. Мацибори. — К.: Каравела, 2009. — 264 с.
3. Бистрова І. О. Організаційно-економічні засади розвитку ринку зерна: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства та АПК)» / Ірина Олександрівна Бистрова; Білоцерківський держ. агр. ун-т. — Біла Церква, 2007. — 23 с.
4. Лебедев К. А. Стратегія розвитку зерно продуктового підкомплексу України / К. А. Лебедев // Економіка АПК. — 2009. — №3. — С. 119—123.
5. Статистичний збірник «Сільське господарство України» Державної служби статистики України — agroua.net/statistics/.

Стаття надійшла до редакції 13.11.2013

УДК 330.3

Лозінська К. В., викладач,
Вінницький коледж економіки та підприємництва
Тернопільського національного
економічного університету

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ АПК

Анотація. У статті розглянуто особливості лізингових відносин у країнах світу, зокрема в сфері сільського господарства. Здійснено аналіз основних аспектів лізингової діяльності в США, Англії, Франції та Німеччині, охаракте-